

TÓTH-BENCZE TAMÁS

„Ó, MONDD, TE KIT VÁLASZTANÁL?”

Balatonfüredi egyéni országgyűlési képviselői 1848–2006

Országgyűlés vagy parlament alatt olyan, rendszeresen összehívott, és szabályok alapján működő intézmény értendő, amelynek nélkülözhetetlen szerepe van a törvényhozásban. Magyarországon a XV. századtól létezett a fenti feltételeknek megfelelő rendi országgyűlés.

A magyar állam eredetileg az ország döntő többségét magába foglaló királyi birtokállomány volt, az uralkodó lényegében magántulajdonának tekintette az országot. A király mellett ekkor is léteztek kollektív testületek, ezek azonban csak csirái, előzményei a későbbi országgyűlésnek. A királyi földbirtok gyors csökkenése már a XIII. században problémákat vetett fel. A kialakuló ellentétek 1222-ben, majd 1232-ben oda vezettek, hogy a szerviensek fegyveres tömeggyűléseken kényszerítették II. Andrást jogaik törvénybe foglalására, majd ismételt megerősítésére (Aranybulla).

Az államot stabilizáló Anjou-királyok nem támaszkodtak a rendiség eme korai vívmányaira, jobban bíztak katonai és gazdasági erejükben. Károly Róbert nem is hívott össze országgyűlést. Nagy Lajos is csak egyszer, 1351-ben fordult a rendekhez: ekkor mondták ki az „egy és ugyanazon nemesi szabadság” elvét, amely 1848-ig alapvető fontosságú maradt.

Magyarországon a XV. századtól lehet valódi országgyűlésről beszélni. A nemesség és papság mellett 1405-től kezdve a szabad királyi városok is követeket küldhettek a parlamentbe, igaz, hogy utóbbiak egy-egy szavazattal rendelkeztek. Ettől kezdve a királynak akarva – nem akarva az országgyűléssel együtt kellett kormányoznia.

Az országgyűlés szabályai fokozatosan alakultak ki. 1526-ig általánosak voltak a Rákos-mezején tartott tömeges országgyűlések. A királyi tanács a XV. század végétől az országgyűléstől elkülönülten, azzal egy időben ülésezett, előrevetítve a későbbi felsőtáblát. Ekkor alakult ki az a szokás is, hogy az országgyűlés maga választja meg elnökét, a nádort. A szavazatokat egészen 1848-ig nem számlálták, hanem mérlegelték, a reagálás – hangerő – alapján. Ugyancsak létezett már ekkor is a mentelmi jog és a gyűlésen való teljes szólásszabadság.

Mohácsot követően, az ország három részre szakadása után Erdélynek külön országgyűlése lett, amely 1867-ig fennállt. A Habsburg-uralom alatti ország-részt képviselő országgyűlés Pozsonyban vagy Sop-

ronban ülésezett. A rendi dualizmust, Magyarország közjogi különállását az osztrák örökös tartományoktól 1848-ig sikerült fenntartani.

Az országgyűlés 1608-ban nyerte el azt a formáját, amely 1848-ig jellemezte. Ekkortól állandósult a vármegyék követek általi képviselete, a külön felsőtábla az arisztokraták és a főpapok személyes megjelenésével, a latin tárgyalási nyelv. A rendek jogainak köre is megszilárdult: adómegajánlás, újoncmegajánlás, a koronázáskor hitlevél kiállítása a királytól, melyben kötelezi magát a törvények betartására, valamint az a fajta ügyrend, amely a király által benyújtott törvényjavaslatok tárgyalását az „ország kívánalmainak és sérelmeinek” orvoslásához kötötte.

1848-ban választották meg az első népképviseleti elven alapuló országgyűlést.

1848 után az országgyűlés két házzal működött, törvényhozói, ellenőrző és bizonyos megszorításokkal bíraskodási funkciókat látott el. 1885 után erősödött a képviselőház törvényhozásban betöltött súlya, mivel egy jogszabály értelmében a törvényjavaslatokat először a képviselőháznak kellett megtárgyalnia, és csak ez után kerülhettek az előterjesztések a főrendiházi vitára.

1918. november 26-án feloszlott az országgyűlés képviselőháza, majd a főrendiház is berekesztette tanácskozásait. A törvényalkotás feladatait ideiglenesen a Magyar Nemzeti Tanács látta el.

A Tanácsköztársaság bukását követően sem a képviselőházat, sem a főrendiházat nem állították vissza, helyette ideiglenes nemzetgyűlési választásokat tartottak, és az 1926 decemberében tartott választásokat követően adta át helyét az új, kétkamarás országgyűlésnek (alsó- és felsőház).

A második világháborút követően, 1944. december 21-én, Debrecenben összeült az egykamarás Ideiglenes Nemzetgyűlés, amely két alkalommal ülésezett – 1944. december 21-22-én és 1945 szeptemberében, Budapesten –, az ülések között az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága működött.

A Magyar Kommunista Párt az 1947. évi választást megelőzően a belügyminiszter útján kezdeményezte a választójogi törvény módosítását, amely révén visszaéléseket követtek el – többek között a kék cédulás választás –, ezt követően gyakorlatilag a rendszerváltásig egyetlen listára lehetett szavazni.

Az 1989. évi – módosításokkal ma is hatályos – törvény szerint a választás általános, titkos, egyen-

lő és közvetlen. Választójoggal rendelkezik minden magyarországi lakhellyel rendelkező nagykorú – 18. életévét betöltött – állampolgár. A 386 mandátumból 176 a többségi elv alapján, egyéni kerületi rendszerben, kétfordulós eljárással; további maximum 152 országgyűlési hely területi pártlistás rendszerben, az arányossági elv alapján; minimum 58 mandátum pedig országos listákról, a maradékszavazatokra épített rendszerben kerül szétosztásra. Területi, illetve országos listán alapuló mandátumot csak az a párt kaphat, amelyik megszerzi a területi listákon szerzett helyek alapján országosan összesített szavazatok minimális küszöb (1990-ben 4, 1994-től 5 százalék) fölötti mennyiségét.

A továbbiakban a Balatonfüred országgyűlési képviselőiről szól ez az írás.

Országgyűlési választások (1848-2006)

A választás időpontja

1848. június
1861. március 1. – április 7.
1865. november 10. – december 11.
1869. március 9. – április 13.
1872. június 12. – július 9.
1875. július 1. – augusztus 18.
1878. augusztus 5. – 14.
1881. június 24. – július 3.
1884. június 13. – 22.
1887. június 17. – július 26.
1892. január 29. – február 3.
1896. október 29. – november 4.
1901. október 2. – 9.
1905. január 26. – február 4.
1906. április 29. – május 8.
1910. június 1. – 10.
1919. április 7. – 10.
1920. január 25. – 26.
1922. május 28. – június 18.
1926. december 14. – 15.
1931. június 28. – 30.
1935. március 31. – április 7.
1939. május 28. – 29.
1944. december 13. – 20.
1945. április 2.
1945. június 24.
1945. november 4.
1947. augusztus 31.
1949. május 15.
1953. május 17.
1958. november 16.
1963. február 24.
1967. március 19.

1971. április 25.
1975. június 15.
1980. június 8.
1985. június 8.
1990. március 25. és április 8.
1994. május 8. és 29.
1998. május 10. és 24.
2002. április 7. és 21.
2006. április 9. és 23.

Balatonfüred országgyűlési képviselői

Tapolcai választókerület:

1848 – 1849: Putheány (Puteáni, Puteani, Putheani)
József, báró (1811–1869)
1861 – 1865: Botka Mihály, névedi (1823 – 1871)
1865 – 1869: Botka Mihály
1869 – 1872: Kerkápoly Mór (1820 – 1888)
1872 – 1875: Kerkápoly Károly, kővágóörsi
(1824 – 1891)
1875 – 1878: Kerkápoly Károly
1878 – 1881: Odescalchi Artúr, herceg
(1836 – 1925)
1881 – 1884: Odescalchi Artúr, herceg
1884 – 1887: Vadnay Andor (1859 – 1901)
1887 – 1892: Vadnay Andor
1892 – 1895: Csigó Pál (1834 – 1895), majd halála
után, időközi választást követően:
1895 – 1896: Kossuth Ferenc (1841 – 1914)
1896 – 1900: Mócsy Antal (1842 – 1900), majd
halála után, időközi választást követően:
1900 – 1901: Hertelendy Ferenc (1859 – 1919)
1901 – 1903: Hertelendy Ferenc, 1903. december
28-án lemondott, helyette időközi
választást követően:
1904 – 1905: Makkfálvay Géza (1844 – ?)
1905 – 1906: Darányi Ignác (1849 – 1927)
1906 – 1910: Darányi Ignác
1910 – 1918: Darányi Ignác
1919: A Tanácsköztársaság idején a Munkás- Ka-
tona- és Parasztküldöttek Tanácsába Zala várme-
gyéből delegáltak: Fodor Imre, Gál János, Havas
Hugó, Holló János, Marvalics József, Schneff Fe-
renc, Schneider Ernő, Tamási Károly, Varga Gábor
1920 – 1922: Zákány Gyula, dr. (1889 – ?)

Balatonfüredi választókerület:

1922 – 1926: Héjj Imre, dr. (1884 – ?)
1926 – 1931: Héjj Imre, dr.
1931 – 1935: Darányi Kálmán, dr. (1886 – 1939)
1935 – 1939: Darányi Kálmán, dr.

Tapolca-balatonfüredi választókerület:

1939 Darányi Kálmán, dr., majd halála után, időkö-
zi választást követően:

1939 – 1944: Radocsay László (1878 – 1968)

1945. június 24.: Darab József, Csizmazia
(1885 – 1969)

1945 és 1967 között listás választások voltak

1945. november 4. – 1947:

Zala vármegye:

Békeffy Ferenc (FKgP), Bencze Imre (FKgP), Cifra/Czifra László (FKgP), Dombay János (SzDP), Drózdny Győző (FKgP), Kovács Imre (NPP), Kovács/Kovács Ferenc (FKgP), Ledniczky Lajos (FKgP), Magyar János (FKgP), Mangliár Károly (FKgP), Marosán György (SzDP), Meggyesi Ernő (FKgP), Németh Lajos (FKgP), Rákosi Mátyás (MKP), Varga Béla (FKgP)

Tekintve, hogy 1946. január 1.-vel a balatonfüredi járást Zala vármegyétől Veszprém vármegyéhez csatolták, a terület a képviselők a következőképpen módosult:

Veszprém vármegye:

Darvas József (NPP), Farkas György (FKgP), Kiss József (SzDP), Kocsi Lajos (FKgP), Molnár Erik (MKP), Peyer Károly (SzDP), Ruip Jenő (FKgP), Sulyok Dezső (FKgP), Vidovics Ferenc (FKgP)

1947 – 1949:

Antall József (FKgP), Babóthy Ferenc (DNP), Bán Antal (SzDP), Bátor Imre (DNP), Buzási Sándor (DNP), Eszterhás György (DNP), Farkas György (DNP), Kéthly Anna (SzDP), Kolbert János (DNP), Kossa István (MKP), Kozma József (MKP), Nagy Károly (NPP), Nagy László (DNP), Ortutay Gyula (FKgP), Papp Lajos (MKP), Peyer Károly (MRP), Szabó Pál (NPP), Székely Béla (NPP), Szűts Iván (FMDP), Varga István (MRP), Vészy Mátyás (PDP), Visnyei Sándor (SzDP)

A pártok nevei feloldva:

DNP: Demokrata Néppárt, FKgP: Független Kisgazda Párt, FMDP: Független Magyar Demokrata Párt, MKP: Magyar Kommunista Párt, MRP: Magyar Radikális Párt, NPP: Nemzeti Parasztpárt, PDP: Polgári Demokrata Párt, SzDP: Szociáldemokrata Párt

1949 – 1953:

Biber Imre, Bognár Albert, Dobos János, Fodor Imre, Hergovits János, Kossa István, Lakatos Erzsébet, Leiter Ernő, Provics Ilona, Pulai István

1953 – 1958:

Berki Zoltán, Biber Imre, Jármái Ervin, Kiss Imre, Kossa István, Madarász Ferenc, Máté János, Nonn György, Párdi Imre, Tóth Istvánné

1958 – 1962:

Bakos István, Balogh Ferenc, Csomai Károly, Dezséri László, dr., Fodor Imre, Gyimóthi Dénes, Hegyi Jánosné, Horváth Nándor, Kossa István, Pap János, Papp Lajos, Somogyi Miklós, Straub Gyula, Wild Frigyes, dr.

1963 – 1967:

Bakos István, Balogh Ferenc, Belák Sándor, dr., Csomai Károly, Fodor Imre (1964-ben meghalt, helyette: Bodogán János, dr.), Gyimóthi Dénes, Hegyi Jánosné, Kossa István (1965-ben meghalt, helyette: Albrecht József), Pap János, Papp Lajos, Sebestyén Gyula, Simon István, Somogyi Miklós, Szabady Béláné

balatonfüredi választókerület:

1967 – 1971: Radnóti (Rollberg) István, dr.
(1922 – 1980)

1971 – 1975: Radnóti István, dr.

1975 – 1980: Angyal Imre (1950 –)

1980 – 1985: Angyal Imre

1985 – 1990: Angyal Imre

1990 – 1994: Szabó Tamás (1953 –)

1994 – 1998: Nagy Jenő (1947 –)

1998 – 2002: Bóka István, dr. (1964 –) jogász

2002 – 2006: Bóka István, dr.

2006 – Bóka István, dr.

Megjegyzés: Polonyi Kornél és Szőr Gyula, mint balatonfürediek ugyan képviselők voltak, de ők nem egyéni, hanem listás mandátum révén kerültek be a parlamentbe, ezért az összeállításban nem szerepelnek.

Balatonfüred 1922-ig a tapolcai választókerület része volt, 1922 – 1939 között önálló választókerületté vált, majd 1939-ben összevonták a tapolcai és balatonfüredi választókerületet. 1967-től újból önálló választókerület lett Balatonfüred.

A képviselők neveinél az előforduló névváltozatok is fel lettek tüntetve.

A képviselőkről bővebb információk a Helytörténeti Gyűjtemény adattárában találhatóak.

Felhasznált irodalom:

Országgyűlési Almanach. Bp., 1884 – 1944.

Magyar Nagylexikon. Bp., 1999 – 2004.

Új Magyar Életrajzi Lexikon. Bp., 2001 –

Veszprém Megyei Életrajzi Lexikon. Veszprém, 1998.

Veszprém Megyei Kortárs Életrajzi Lexikon. Veszprém, 2001.

Zalai Életrajzi Lexikon. 3. kiad. Zalaegerszeg, 2005.

Az adatok pontosításában nagy segítséget kaptam Villám Judittól, az Országgyűlési Könyvtár; és Foki Ibolyától, a Zala Megyei Levéltár munkatársától, valamint Schandl Piroksa, zalaegerszegi kutatótól. Segítségüket ezúton is köszönöm.